

תשרי התשס"ח

בס"ד

"כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה"

לפרשת נח

בשר בנפשו לא תאכלו - הרי אבר מן החי ואף בנפשו דם ו לא תאכלו - הרי דם מן החי :

בעוד שהרמב"ן לומד מפסוק זה רק איסור אבר מן החי :

3. רמב"ן על בראשית פרק ט' פס' ד'

"אך בשר בנפשו דמו - כתב רש"י בעוד נפשו בו. בשר בנפשו לא תאכלו, הרי אבר מן החי, ואף דם לא תאכלו, הרי דם מן החי."

אם כן יאמר בשר בנפשו ודמו לא תאכלו.

וזה כפי הפשט איננו נכון, ולפי המדרש איננו אמת, שלא נצטוו בני נח אלא על אבר מן החי כדברי חכמים (סנהדרין נט.), לא על דם מן החי כדברי רבי חנינא בן גמליאל (שם). אבל פירושו: אך בשר בנפשו, שהיא דמו, לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו הוא"

איסור רציחה

4. בראשית פרק ט'

ה ואך את-דמכם לנפשותיכם אדרש, מיד כל-חיה אדרשנו; ומיד האדם, מיד איש אחיו--אדרש, את-נפש האדם. ו שפך דם האדם, באדם דמו ישפך: כי בצלם אלהים, עשה את-האדם.

כלומר פסוק זה למדנו איסור רצח וכל פגיעה בחייו של האדם בין ע"י אחרים ובין ע"י עצמו, כמו שדורש רש"י את חלקי הפסוק השונים :

5. רש"י

ואך את דמכם - אף ע"פ שהתרתי לכם נטילת נשמה בבהמה את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו

לנפשותיכם - אף החונק עצמו אע"פ שלא יצא ממנו דם מיד כל חיה - לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן שנאמר (תהילים מט) נמשל כבהמות נדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות

ומיד האדם - מיד ההורג במזיד ואין עדים אני אדרוש מיד איש אחיו - מיד שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג אני אדרוש אם לא יגלה ויבקש על עונו לימחל שאף השוגג צריך כפרה ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע הקדוש ברוך הוא דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו

בפרשת נח אנו קוראים על הקטסטרופה הגדולה ביותר שפקדה את ראשית ימי האנושות. יצורי העולם כולם מתו במבול. אולם, בתוך אסון זה צפה ועולה על פני המים תיבתו של נח, אשר בה שורדים נציגים של מיני בעלי החיים, ובעזרתה יכולים הם לחדש את העולם כבראשונה. בבואנו לבחון את השוני שבין שני העולמות - זה שלפני המבול וזה שלאחריו - אנו מוצאים הבדל מרכזי אחד בולט: בעולם החדש מותר לאדם לאכול בעלי חיים, בניגוד לנורמות שהיו מקובלות אצל האדם הראשון, בעולם הישן.

בעוד האדם הראשון (והחיות) היו צמחונים :

1. בראשית פרק א'

כט ויאמר אלהים, הנה נתתי לכם את-כל-עשב זרע זרע אשר על-פני כל-הארץ, ואת-כל-העץ אשר-בו פרי-עץ, זרע זרע: לכם יהיה לאכלה. ל ולכל-חית הארץ ולכל-עוף השמים ולכל רמש על-הארץ, אשר-בו נפש חיה, את-כל-ירק עשב, לאכלה; ויהי-כן.

הותר לנח לאכול בעלי חיים :

א ויברך אלהים, את-נח ואת-בניו; ויאמר להם פרו ורבו, ומלאו את-הארץ. ב ומוראכם וחתכם, יהיה, על כל-חית הארץ, ועל כל-עוף השמים; בכל אשר תרמש האדמה ובכל-דגי הים, בידיכם נתנו. ג כל-רמש אשר הוא-חי, לכם יהיה לאכלה: פירק עשב, נתתי לכם את-כל.

בשל ההיתר החדש להרוג בעלי חיים לצורך אכילה, מדגיש הכתוב בסמוך שתי הסתייגויות:

א. איסור אכילת דם ואיסור אבר מן החי

ד אך-בשר, בנפשו דמו לא תאכלו.

מפסוק זה לומד רש"י את איסור אכילת אבר מן החי ודם מן :

2. רש"י על בראשית פרק ט' פס' ד'

"בשר בנפשו - אסר להם אבר מן החי כלומר כל זמן שנפשו בו לא תאכלו הבשר."

בנפשו דמו - בעוד נפשו בו

היו שוות זו לזו: "היה להם אויר יפה כמן הפסח עד עצרת".
 מזג האויר היה שוה בכל הארץ, והיבשה לא היתה מפוצלת,
 וכך היתה תחבורה מהירה מסוף העולם ועד סופו "היו
 מהלכים מסוף העולם ועד סופו לשעה קלה". וכך מוכח שם
 בפירוש: עונות השנה הנזכרות כאן נתקנו רק אחרי המבול:
 "מכאן ואילך זרע וקציר וגו'". ושעה שר' שמואל בר נחמני
 חש בראשו מחמת שינוי מזג האויר, היה מתבדח ואומר
 "חמי מה עבד לן דרא דמבולא" כלומר ראה מה עשה לנו
 דור המבול! ... שינוי האקלים שלאחר המבול קצר את חיי
 האדם. אמור מעתה: טיב הארץ, מעמדה ואקלימה היו
 שונים לפני המבול, והנחה זאת מתאשרת גם על ידי
 תוצאות המחקר הגיאולוגי והפיזיקלי-גיאוגרפי."

לאור זאת סובר רש"ר שאכילת בשר היא תולדת השינוי
 בטבע העולם, ולכן איננה שלילית:

"אין התורה רוצה בצמחונים, ואין היא סולדת מפני אכילת
 בשר, נהפוך הוא: מצוה לאכול בשר ביום טוב (ספרי, דברים
 ט"ז י"א) – על הפסוק ושמחת בחגך אומר הספרי שאין
 שמחה אלא בבשר ויין).

אילו היינו במצבנו הפיזי המקורי לא היה מותר לנו לאכול
 בשר, אך עתה הבשר הוא צורך לאדם."

אבל גם ההיתר לאכול מן החי אינו היתר גורף, כפי
 שמסביר רש"ר:

"אולם, מיד עם היתר הבשר, נכנסות לתקפן הלכות
 מאכלות אסורות. וכן מצינו לאחר מכן, משנתנה תורה
 לישראל, אין לך מאכל שנאסר בתורה שאיננו מאכל מן
 החי. מתחילה הוא נאסר דרך כלל, וגם אחר כך הותר רק
 בהגבלות רבות. כנגד זה, אין לך צמח ממיני הצמחים, שהוא
 אסור באכילה כשהוא לעצמו. חדש, ערלה, וכלאי הכרם
 תלויים בעינינו אחרים.

הפסוק הבא מפרש את איסור אבר מן החי, הרי זה האיסור
 הראשון מהלכות מאכלות אסורות, והוא נוהג בכל בני נח
 ולא בישראל לבד"

לעומת רש"ר הירש הרואה כפי שראינו בהיתר אכילה מן
 החי כורח שינוי הטבע,

רואה הרב קוק את היתר אכילת הבשר ככורח הירידה
 בדרגתו הרוחנית של האדם:

10. הרב קוק "טללי אורות" פרק ח'

"אולם כשירדה האנושות עם השתכללותה ולא יכלה לשאת
 את הזוהר האור גדול "ונשברו כליה" היתה ההעתקה
 מחברת החיים (=הרחקת האנושות מעולם בעלי החי),
 שהיא מתעלה בהם בעילוי רוחני אמיץ (=רב), עתה נדרשת
 מאד בקיבוץ (=ריכוז) כוח הצדק והיושר בין בני מינה, למען
 יוכל אש האלקים, זה הבוהר באור כהה מאד לחמם את
 הלב אשר נתקרב לרגלי המון החיים וסיבוכיהם. שינויי
 הדעות מהנטייות, הדרכים והגבולים, דרשו לקבץ את כל
 חוב מוסרי אל מרכז האנושות לבדה"

כלומר על פי הרב קוק היתר בני נח באכילת בשר לאחר
 המבול, נובע מכך שעקב הירידה הרוחנית שבעקבותיה
 מלאה הארץ חמס, שוד ורצח ושלטון האדם באדם לרע לו,
 "ויתר" הקב"ה לאדם על הדרישה המוסרית של ויתור גמור
 על הריגת בעלי חיים, על מנת שיקדיש את כוחותיו
 הרוחניים על מנת שלא יפגע באדם אחר ולא יהרוג איש את
 רעהו.

והאלהים אנה לידו במסכת מכות הקדוש ברוך הוא מזמנן
 לפונדק אחד וכו'

ונשאלת השאלה מדוע כעת לאחר המבול מותרת אכילת
 בעלי חיים, שהיתה כפי שאמרנו אסורה בעולם הישן?
 אם אמנם סבור הקב"ה כי על האדם להיות צמחוני, ולכן
 ייעד לאדם הראשון רק צמחים למאכל, מדוע כעת רשאי
 האדם לאכול בעלי חיים;
 ואם הקב"ה אינו סבור שהצמחונות נדרשת, מדוע דבר זה
 נאסר בתחילה?

בהחלט ייתכן, כי הדבר קשור לעצם קיומם של בעלי
 החיים בעולם המחודש שלאחר המבול.

כל קיומם נובע בשל הצלתו של נח ובניית התיבה על ידו,
 ולפיכך הם משועבדים כעת למצילים, גם לצורך אכילה.

אולם, שאלה זו, אודות השוני שבין שני העולמות היא
 שאלה מרכזית ביותר, וייתכן כי יש לראות בהיתר אכילת
 בעלי החיים ביטוי להבדל משמעותי ומהותי יותר.

אפשר לראות את ההבדל בין העולמות כהבדל פיזי, כפי
 שמסביר רש"ר הירש:

7. הרש"ר הירש

"משנשתנו חיי האדם הוא זוכה במזון חדש. מסתבר שגם
 זה תלוי בקיצור חיי האדם:

מה שנעשה עד כה במשך שבע מאות עד שמונה מאות שנה
 יעשה מעתה במשך שבעים עד שמונים שנה, וההתפתחות
 המהירה דורשת מזון מן החי.

זאת ועוד **הבדלי החום, חילוף עונות השנה והאקלימים** –
 כל אלה יש בהם טעם להתיר מזון מן החי. על ידי כך האדם
 תלוי פחות במזון מגידולי קרקע.

וכבר פרשנו את דעת חז"ל המתאימה לחקירות הגיאולוגים:
לפני המבול היה החם יציב, והצמחיה היתה מרובה, ע"כ
 היה שפע של מזון מן הצומח, ולא היה צורך במזון מן החי.
 כלומר לדעת רש"ר התורה התירה לאדם לאכול מן החי
 בגלל השתנות הטבע בעולם לאחר המבול.

את שינוי הטבע בעולם לומד רש"ר מהפסוק:

7. בראשית ח' כ"ב

"עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום
 ולילה לא ישבתו"

אמנם יש מן המפרשים, שפרשו את "לא ישבותו" כחלק
 מההבטחה שלא יהיה עוד מבול, ולדוגמא רש"י מפרש:

8. רש"י

"לא ישבותו – מכלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שמשו
 המזלות, ולא ניכר בין יום ולילה"

אבל רש"ר דוחה את הפירוש הזה ומסביר:

9. המשך הרש"ר הירש

"ואולם המסורות המקובלות בידינו מתנגדות להנחה זו.
 לדעת ר' יצחק בבראשית רבה (לד י"ג) היו זורעים לפני
 המבול רק אחת לארבעים שנה. היה אביב תמיד, והעונות

<p>ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתם אלהים ברא אתו זכר ונקבה</p> <p>כל נפש החיה הרמשת... ואת כל עוף... נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ</p>	<p>ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתם אלהים ברא אתו זכר ונקבה</p> <p>כל נפש החיה הרמשת... ואת כל עוף... נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ</p>
<p>ויברא אלהים את נח לאמר: צא מן התיבה אתה... כי בצלם אלהים עשה את האדם</p>	<p>ויברא אלהים את נח לאמר: צא מן התיבה אתה... כי בצלם אלהים עשה את האדם</p>
<p>ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים: פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה</p> <p>ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ.</p> <p>ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאכלה.</p>	<p>ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים: פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה</p> <p>ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ.</p> <p>ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאכלה.</p>

כלומר ניתן לראות בצורה ברורה, שהכתוב מתאר את התחדשותו של העולם לאחר המבול, באופן מקביל לבריאת העולם הראשונה, כפי שקראנו בפרק א'. ההקבלה הברורה והבולטת ביותר קשורה לברכות ששמעו אדם הראשון ונח מאת ה'.

אדם הראשון לאחר בריאתו, ונח לאחר צאתו מן התיבה. מההשוואה בטבלה לעיל קל לראות שלשון הברכה שנאמרה לנח, חוזרת על לשון הברכה שנאמרה לאדם הראשון, כמעט מילה במילה.

ברכת "פרו ורבו לבעלי החיים":

(למעשה גם לשון ברכת פרו ורבו, כפי שנאמרה לבעלי החיים (שרצי המים ועופות השמים) בבריאת הראשונה (א', כב) חוזרת על עצמה ביציאת בעלי החיים מן התיבה: "כל החיה אשר אתך מכל בשר בעוף ובבהמה ובכל הרמש הרמש על הארץ הוצא (היצא קרי) אתך ושרצו בארץ, ופרו ורבו על הארץ".)

אותנו, כאמור, מעניין דווקא ההבדל הקטן המצוי בין שתי ברכות אלו, היתר אכילת בעלי חיים (לנח), או ייעוד הצומח בלבד לאכילה (לאדם), הבדל שגורר אחריו צמחונות או אכילת בעלי חיים. על ההבדל עמדו חז"ל במדרש:

12. בראשית רבה, פר' לד, יב

"ומוראכם וחתכם יהיה - מורא וחתית חזרו, ורדיה לא חזרה".

מתבקשת השאלה: אם אמנם איכזב העולם הישן את הקב"ה, ולפיכך החריבו, מדוע איפשר הקב"ה את התחדשות העולם בפעם השנייה?

מי יערב לכך, שלא תחזור על עצמה שוב אותה אכזבה מהתנהגות האדם?

כלומר אם העולם שאחרי המבול יהיה אותו עולם שלפניו, מי יערב לכך שהוא לא יתדרדר לאותה דיוטא תחתונה אליה הגיע העולם הטרומ-מבולי?

ואם אכן זהו תרחיש אפשרי - מה מטרתו של ניסוי חוזר זה, שאינו מבטיח סיכוי לעולם טוב יותר?

יתרה מזאת, הקב"ה הרי מבטיח שלא יהיה עוד מבול לשחת הארץ (ט:יא), ואם אכן כך - יש להניח שהקב"ה מאמין בעולם החדש יותר מאשר בזה הישן; **מדוע?**

סביר להניח, כי השתנה דבר מה משמעותי בעולם החדש, שינוי שנאלץ הקב"ה לעשות, בשל הניסיון הראשון שכשל.

לכן נראה לאמר, **עלינו להפוך את היתר אכילת בעלי חיים לחלון, דרכו נוכל להשקיף על השוני המשמעותי שבין העולמות.**

אכילת בעלי החיים אינה אלא תוצאה אחת של שינוי העולם, ועלינו לברר את שורש הדבר.

כדי שהעולם אכן יהיה שונה ובעל פוטנציאל גבוה יותר, הוא צריך להיות בנוי על יסודות שונים.

ואכן, בציוויו לנח, הקב"ה קובע את **ה'סדר העולמי החדש'.**

החידוש קשור בעיקר בשני תחומים:

1. הגדרה מחדש של יחסי האדם ובעלי החיים.
2. איסור שפיכת דם - ההגדרה היסודית של יחסי אדם לאדם.

לשם הבנת עניין זה, יש להשוות את תיאור התחדשות העולם לאחר המבול עם תיאור הבריאה של העולם הראשון.

על רקע ההשוואות נתמקד דווקא בהבדלים, ומתוכם ננסה למצוא את פשר מהותו ואופיו של העולם החדש. נעמוד תחילה על עיקרי ההקבלות:

11. השוואה בין בריאת העולם להתחדשות העולם:

בריאת העולם בבראשית (פרק א')	התחדשות העולם לאחר המבול (פרק ח')
ורוח אלהים מרחפת על פני המים	ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים
ויהי מבדיל בין מים למים	ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים
יקוו המים... אל מקום אחד ותראה היבשה	בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים
עץ פרי עשה פרי למינו...	ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה
להבדיל בין היום ובין הלילה	

כלומר, האדם שאחרי המבול אינו מושל ומולך ביצורי העולם, גם אם טבע בו הקב"ה תבונה יתירה כך שכל החיות מפחדות ממצודותיו ומציידו.
ממש כשם שהצבי חושש מפני הלבאיא, או העכבר מפני הנחש, שהרי בכוחם ובזריזותם מצליחים הם לתפסו, כך כל חיות העולם עתידים לפחד מן האדם, שבשכלו ובתחכמו יכול הוא להם.

לאור הבנה זאת, מובן מדוע המשכה של הברכה אודות המלוכה שניתנה לאדם אינה מתירה לאכול בעלי חיים, ואילו ברכת ה' לנח, אודות פחד החיות מהאדם מאפשרת את אכילת בעלי החיים.

תפקיד המלך הוא לדאוג לסדר החברתי בממלכתו, לעשות צדק ומשפט ולדאוג לנתיניו.
כל עוד אדם ניצב בעולמו כמולך ושולט על העולם, הרי ברור שאין הוא יכול לאכול את נתיניו.
אזרבה - תפקידו לדאוג לסדר שבעולם ולהרמוניה שצריכה לשרור בין כל החיות.

אולם, ברגע שהאדם נכשל בתפקידו זה, וחדל מלדאוג לסדר בעולמו של הקב"ה, אזי הופרה ההרמוניה בכל הארץ, ובכל בשר:
15. בראשית פרק ו', יב
"וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ"

לאחר כשלון זה של האדם, ולאחר השחתת הארץ, מחדש הקב"ה שוב את עולמו, אך לא נותן שוב לאדם את מושכות השלטון.
התברר כבר כי תפקיד זה קשה לאדם, נסיון זה נכשל, ומעתה מעמד האדם בעולם השתנה.

אמנם, עדיין כוחו של האדם גדול, ועדיין הוא בחיר היצורים, והחיות חוששות מפניו, אך הוא כבר ירד מכסא גדולתו והוא איננו מלכם עוד.

בתוך שרשרת המזון האורגני, האדם מוגדר כבעל החיים החזק ביותר (בשל חכמתו ועורמתו), אך גם הוא איננו אלא בעל חיים, הטורף את החלשים ממנו.

חוק טבע הוא, שבעל חיים חזק טורף את החלשים ממנו, ומרגע שהאדם חלק מהטבע, ולא ניצב כשולט עליו, גם הוא רשאי לטרוף את החיות החלשות ממנו.

אבל למרות כל האמור לעיל האדם נשאר בעל "צלם אלקים" המייחד את המין האנושי.
"צלם האלקים" כפי שהסברנו אינו עוד הבסיס לציווי לרדות ולכבוש את בעלי החיים כפי שצווה האדם בפרק א', אבל הוא נשאר הבסיס לאיסור שפיכת דמו של האדם.
כלומר בעולם שאחרי המבול שבו אין בה יותר בעלי חיים כאזרחים, "צלם אלקים" הוא התנאי לקבלת מעמד אזרחי, ולא התנאי לשלטון.

המדרש עומד על השוואת לשון הברכה שנאמרה לאדם - "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ",
לזו שנאמרה לנח - "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים".

'מוראכם וחתכם' שנאמר לנח, מחליף את 'רדו' שנאמר לאדם הראשון.

מהו ההבדל שבין שתי לשונות אלו?

משמעות "לרדות" במקרא היא למשול, לשלוט (ולאו דווקא בהקשר שלילי).

כך למשל אנו קוראים אודות סעודתו הגדולה של שלמה המלך:

13. מל"א ה', ב-ד

"ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כר סלת וששים כר קמח. עשרה בקר בראים ועשרים בקר... כי הוא ר ד ה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה בכל מלכי עבר הנהר"

כלומר "לחם שלמה" המזון שצורך המנגנון הממלכתי של שלמה הוא עצום, מכיוון ששלמה "רדה" - כלומר שולט ומושל - בכל גבולות ההבטחה.

על פי הבנה זו, בברכת ה' לאדם הראשון ניתנה לו הממשלה על כל יצורי עולם - דגת הים, עוף השמים, וכל חיה הרמשת על הארץ.

יתר על כן, בפרק א' רדיית האדם בבעלי החיים מוצגת כמטרת בריאתו של האדם, וכתובה עוד לפני הברכה:

14. בראשית פרק א' פס' כו

כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ; וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ, וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ, הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ:

כלומר האדם בעל "צלם אלקים" נוצר לשלוט בעולם החי, והציווי לשלוט מעיד כי העובדה שאסור לאדם לאכול מהחי איננה מבטלת את ההיררכיה הפנימית בעולם בין האדם השולט ובין עולם החי.

לאדם כשליט העולם יש אמנם אפשרות להשתמש בכוחם של בעלי החיים (למשא ועבודה). אולם, זו ממלכה שיש בה נתינים שכולם זכאים לחיים, ועקרון העל של הממלכה הזו הוא החיים עצמם, וכל מי שיש לו חיים ראוי להיות אזרח הממלכה.

לעומת זאת הדומם והצומח הם אמצעים לקיום הממלכה, והם נתונים לשימוש אזרחיה - בעלי החיים או בני האדם.
לעומת זאת, מברכת נח נעדר שלטון זה, ובמקומו מופיע מורא וחת, פחד ואימה.

נבאר רעיון זה ביתר פירוט:

התורה לאחר המבול לא מחדשת את איסור הריגת אדם אחר, אלא משנה את טעמו ואת יסודו.

לפי פרק א' של בראשית, בעולם האידיאלי שלפני המבול, החיים עצמם ראויים לכבוד ולהגנה, כפי שאמרנו - אזרחי הממלכה הם כל בעלי החיים.

האיסור על שפיכת דם הוא גורף, ומקיף לא רק את המרחב האנושי, אלא את מרחב החי כולו.

היתר אכילת הצומח הוא הצד השני של המטבע.

איסור שפיכת הדם של כל חי הופך אצל בעלי החיים לחוק טבע, ואצל האדם הוא עקרון העל של המוסר.

לעומת זאת בפרק ט', בו מותווים העקרונות של הקיום לאחר המבול, התורה מחדשת את ההומניזם. ההומניזם הוא, לפי דברי התורה, עקרון מצמצם ולא מרחיב; זהו ה"איזם" של האנושיות, המוציא מכללו את החיים שאינם אנושיים, ואפשר לומר - הומניזם במקום "זואיזם".

באופן דומה מסביר הרמב"ן את הקשרו של האיסור על רצח אדם, להיתר לאכול בשר באופן הבא:

16. הרמב"ן

"וזה טעם הזכירו איסור שפיכת דמים בכאן מפני היתר השחיטה שהיה המנהג לשפוך דם, כי על דעת רבותינו (סנהדרין נו:): כבר הזהיר אדם הראשון בזה, אבל מפני השחיטה הוצרך לומר התרתי לכם לשפוך דם כל חי זולתי דמכם שיהיה אסור לכם ולכל החיים שלא יהיה להם טבע לשפוך אותו".

מעמד חדש זה של האדם, יכול להסביר הבדל נוסף שבין שתי הבריאות:

בראשונה נבראו בעלי החיים לפני האדם, ואילו בשניה, יוצא האדם (נח ומשפחתו) מהתיבה, לפני בעלי החיים.

בעולם הראשון בו האדם 'רדה' - מלך ושלט בבעלי החיים, הכתוב מתארם כמופיע בעולם מוכן כבר שלא נותר אלא לדאוג לסדרי השלטון בו.

הוא איננו חלק מאותו עולם, אלא ניצב על גבין, ואחראי לו כנציגו של הקב"ה, 'שר לענייני העולם' - 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת היס... ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו'.

ככה, הוא מופיע רק בסיום בריאת העולם, כשכל היצורים עומדים על מקומם.

לעומת זאת, במעמד החדש של נח ומשפחתו, הם חלק מאותם יצורי עולם, ללא מעמד מיוחד המקנה להם שלטון. ממילא, הם אינם מופיעים בעולם דווקא בסיום הכנתו, כשולטים, אלא בתוך שאר היצורים, כחלק מרשימת היונקים.

בשל מעמדו החדש והנחות של האדם, לא יגרור עוד חטאו בעקבותיו נפילה של העולם כולו עם כל יצוריו, (שהרי הוא ניצב מעתה כישות אוטונומית):

17. בראשית פרק ח', כא

"לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנערו".

יש לזכור כפי שהסברנו בתחילת השיעור, שגם כאשר התירה התורה את אכילת בעל החי, היא אסרה את אכילת יסוד החיות שבו: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (ט:ד), קרי "בנפשו שהיא דמו".

הדם הוא הנפשיות, היסוד החיוני (לא נשמה, לא צלם אלוקים, אלא החיים), ואותו אין לאכול; ללא הדם החי נשאר, בעצם, דומם.

כמו כן, לאחר המבול, לא רק האדם אוכל את בעלי החיים, אלא גם בעלי החיים אוכלים את עצמם, ולא רק צמחים כפי שהיה לפני המבול.

לכן יש להניח שלאחר המבול ישנו שינוי בטבעו של החי.

ניתן אולי לאמר שלאחר המבול מעמדם של בעלי החיים כיצורים בעלי כבוד וכתכלית לעצמם, ניטל מהם, והם עתה כמו הצומח שמיועד לשימוש האדם ותו לא, כלשון הפסוק "כל-המש אשר הוא-חי, לכם יהיה לאכלה: כירק עשב נתתי לכם את כל" (ט:ג) - לא רק במישור החוקי, אלא מבחינת הבנת מעמד החי כשל הצומח.

ומכיוון שהרב קוק רואה בהיתר אכילת בשר ויתור זמני לאדם עד מנת שיתרכז במטרות ואידאלים חשובים יותר, לכן הוא סובר שלעתיד לבא יתבטל "ויתור" זה, כמו שממשיך הרב קוק ואומר:

18. המשך הרב קוק "טללי אורות" פרק ח'

"אבל מהלך האידיאלים ההולכים ומתפתחים לא ישאר סגור לעד. כשם שתצא השאיפה הדימוקרטית החיצונה, על ידי ההשתלמות השכלית והמוסרית הכוללת, כש"לא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לדעת את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיהו ל"א ל"ג) כן תצא השאיפה הצפונה למשפטי בע"ח מנרתיקה בבא עתה. ומכשיריה הן המצוות המוגבלות לחלק זה ביחוד".

כלומר לדעת הרב קוק עתידה האנושות לחזור לצמחונות, כאשר מדרגתה הרוחנית תהיה מתאימה לכך.

כמו כן מסביר הרב קוק גם כאשר התירה התורה את אכילת החי, היא התירה זאת במגבלות. אמנם ביחס לבני נח המגבלה היא רק אבר מן החי, אבל ביחס לבני ישראל ישנם כידוע לנו מגבלות לא מעטות על אכילת החי.

כמו כן אנו יודעים שבתקופת נדודי בני ישראל במדבר לא אכלו אבותינו בשר חולי, אלא מי שרצה לאכול בשר היה מקדיש את הבהמה ומקריבה כקורבן שלמים, שמקצתו למזבח, מקצתו לכוהנים, והשאר לאכילת הבעלים, שגם היא מוגבלת בזמן ובמקום.

הרב קוק כאן מדגיש את החשיבות של **התאמת האיסורים לדרגתו הרוחנית של האדם**, ומזהיר מפני מצב שבו אדם מקבל על עצמו איסורים שאינם על פי דרגתו הרוחנית, ואז עלולה הנפילה להיות קשה והרסנית.

כלומר לדעת הרב קוק המוסריות האוטונומית אינה מדריכה באיטיות ובזהירות ולפעמים בויתורים ואין לה סמכות לוותר, היא יודעת רק צו קטגורי, ואילו הדרכת התורה יודעת הדרגה.

האיסור הקטגורי לדעת הרב קוק לא היה נשמר, לא היה מחנך בכיוון לרחמים על בעלי חיים, אלא היה דוחף את האדם, שאינו מרוסן בשאיפתו לשפיכות דמים, למלא את סיפוקו ללא גבולות, כפי שמוסיף הרב קוק ומסביר:

"כשהתאווה הבהמית היתה מתגברת לאכילת בשר, ואז, אם בשר החיים היה כולו בכלל איסור, לא היתה ההריסה המוסרית הנכונה תמיד להמצא בעת הכושר, מבחנת כלל בין אדם ובהמה, חיה ועוף וכל רמש הארץ. הסכין, הגרזן, הגיליוטינה או זרם האלקטרון היה עובר על כולם כאחד, כדי למלאות את הקיבה הזוללת של האנושות המקולטרת (התרבותית)."

ומסביר הרב קוק שההיתר המסויג לבשר תאוה, יחד עם כל ההלכות הקשורות באכילת בשר, מטרתם לעורר ולהחיות בלב האדם את הרגשת העוולה הנעשית לבעלי החיים (כולל אפילו רגש הבושה) ולהדריך ולהכין את בני ישראל והאנושות את לקראת התנורות שלמה לעתיד לבא.

"הנה באה המצוה בסדר אכילת בשר בצעדים המובילים אל המטרה העליונה. בעלי החיים המותרים לאכילה הנם מגבילים, מהיותר נאותים לטבעי האדם. כיסוי דם החיה והעוף שהעוול הנעשה עמהם הוא יותר ניכר ובולט וקרוב להתגלות, הם אינם רובם סמוכים על שלחן האדם, ואינם טרידים אותו בטיפולם ובשכלולם – "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וכסה את דמו" הכרת החרפה היא התחלת רפואת המוסר "למען תזכרי ובושת בכפרי לך": כסה הדם! הסתר חרפתך! הפעולות תעשינה את פריך, בהמשך הזמן תחנכנה הדורות. המחאה האילמת כשתבוא עיתה, תהפך לקול מרעים ברעש גדול ואדיר ותצליח את דרכה. ציווי הזביחה במערכת מיוחדת, בהקלת הצער, כבר תופס הוא את הרושם שלא עם דבר של הפקר, עם אבטומט שאין בו רוח חיים הנך עוסק כי אם נפש החיה"

לסיכום, בניגוד לצמחונים רואה הרב קוק את התנורות מהריגת בעלי חיים, לא כדרך אל אהבת הבריות וקץ וסוף למלחמות ולהרג בכלל, אלא רואה אותה כמטרה נעלה אשר תושג אחרי שיתרגל האדם את חובותיו כלפי "חוגים" הקרובים אליו יותר" ורק אז כשיתקיים בנו מה שנאמר בישיעהו (בי ד') **"לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה"** אז יכמרו רחמי כל איש גם על בעלי החיים ותבוטל אף העוולה הנעשית להם.

(למעשה באחרית ימים יחזרו גם בעלי החיים לטבעם הבראשתי שבו לא אכלו גם בעלי החיים זה את זה ויתקיים בעולם **"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ"**)

כלומר כל סעודת בשר היתה למעשה חלק מעבודת הקורבנות, ואין האדם יכול להנות מסעודת בשר אלא אם כן שתף בה את המזבח וכוהניו.

ואולם משכנסו בני ישראל לארץ, ושוב אין המשכן הולך עמם, ואי אפשר להקריב קורבן שלמים בכל יום הותר להם בשר תאוה, כולל החלקים הנאכלים לכהנים בקרבן שלמים, בתנאי כמובן שיקיימו את הלכות השחיטה ושאר ההלכות הקשורות לכך כגון כיסוי הדם, ואיסור אכילת בשר וחלב וכו'.

היתר זה של בשר תאוה מופיע בספר דברים בפרשת ראה:

19. דברים פק י"ב

כ כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ, פֶּאֶשֶׁר דָּבַר-לְךָ, וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהָ בֶשֶׂר. כִּי-תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֵאכֹל בֶּשֶׂר--בְּכָל-אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ, תֹּאכַל בֶּשֶׂר. כֹּא כִּי-יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם, וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ, פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתֶךָ--וְאָכַלְתָּ, בְּשַׁעֲרֶיךָ, בְּכָל, אֹתוֹת נַפְשֶׁךָ. וּמִפֶּרֶשׁ רִשׁוֹ:

20. רש"י

"בכל אות נפשך וגו' - אבל במדבר נאסר להם בשר חולין אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים"
כי ירחק ממך המקום - ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם

אם נשים לב שאופן שבו התורה מנסחת את הדברים נראה שאמנם התורה מתירה לאכול בשר בכל מקום, אך האופן שבו מתארת התורה את רצונו של האדם:

"ואמרת אוכלה בשר, כי תאוה נפשך לאכול בשר" רומז בברור שאין היתר אכילת בשר תאוה אלא ויתור לתאוותן של המתאוה, וגם ויתור זה ניתן לו רק בתנאי מפורש של **"וזבחת כאשר צויתך"**.

כלומר, לא כפי העולה על רוחך, ולא כמי ששולט בעולם החי לעשות בו כרצונו, כי אם רק **"כאשר צויתך"** – כמי שהורשה לעשות על פי רצון הבורא.

הרב קוק ראה בלשון הפסוקים הללו הוכחה ברורה לכך, שאין התורה רואה את אכילת הבשר, את הריגת בעלי החיים לצורך אכילתם כמצב אידיאלי, אלא היתר **בדיעבד**, והוא מסביר:

21. הרב קוק

"אמנם גערה נסתרת יש בקמטי תורה באכילת בשר, כי רק אחרי אשר תאמר "אכלה בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר" – אז תזבח ואכלת. הנה לא תוכל לעצור בעד נטייתך כי אם על ידי כבישה מוסרית, וזאת הכבישה עוד לא בא עתה, עוד היא נדרשת לך בשביל חוגים יותר קרובים אליך, בשגם ההשתלמות הרחוקה צריכה גם כן, אחרי נפלה, התאמצות חומרית, שמילוי כח זה ידרוש לפעמים את מזון הבשר, שהוא מס המעבר לתקופה יותר בהירה שבעלי החיים אינם פטורים ממנו.

זאת היא מעלתה של המוסריות כשהיא מחוברת למקורה האלקי, שיודעת היא עת לכל חפץ ולפעמים היא כובשת את מעיינה בשביל לקבץ כח לתקופות הבאות, מה שלא יכול קצר רוחה של המוסריות המנותקת ממקורה לשאת ולסבול."

11. השוואה בין בריאת העולם להתחדשות העולם:

התחדשות העולם לאחר המבול (פרק ח')	בריאת העולם בבראשית (פרק א')
<p><u>לפני הבריאה החדשה (אחרי המבול)</u> ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים</p> <hr/> <p>ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים</p> <hr/> <p>בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה (הסימן הראשון של עולם הצומח בבריאה החדשה)</p> <hr/> <p>ותבא אליו היונה לעת ערב (חידוש ההבדלה בין היום ללילה שלפי רש"י פסקה בזמן המבול)</p> <hr/> <p>נח שולח את היונה בפעם האחרונה – ללא סיבה נראית לעין.</p> <hr/> <p>וידבר אלהים אל נח לאמר: צא מן התיבה אתה ואשתך ... כי בצלם אלהים עשה את האדם</p> <hr/> <p>כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רמש על הארץ</p>	<p><u>לפני הבריאה</u> ורוח אלהים מרחפת על פני המים</p> <hr/> <p><u>היום השני</u> ויהי מבדיל בין מים למים</p> <hr/> <p><u>היום השלישי</u> יקוו המים... אל מקום אחד ותראה היבשה עץ פרי עשה פרי למינו...</p> <hr/> <p><u>היום הרביעי</u> להבדיל בין היום ובין הלילה (בריאת המאורות)</p> <hr/> <p><u>היום החמישי</u> נבראים העופות - "ועוף יעופף על הארץ"</p> <hr/> <p><u>היום השישי</u> ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם בריאת הבהמות כל נפש החיה הרמשת... ואת כל עוף... נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ</p>
<p>ברכת ה' לנח (ט', א-ג):</p>	<p>ברכת ה' לאדם הראשון (א', כח-כט):</p>
<p>ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם: פרו ורבו ומלאו את הארץ</p> <p>ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים... כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה, כיוק עשב נתתי לכם את כל.</p>	<p>פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה</p> <p>וידו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ. ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאכלה.</p>

